

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1998 metai

Vilnius 1999

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1998

VILNIUS 1999

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1998

VILNIUS 1999

UDK 947.45
Li 237

Redakcinė komisija

**Vytautas MERKYS (pirm.), Antanas TYLA (pirm. pavaduotojas),
Vacys MILIUS, Gediminas RUDIS, Rita STRAZDŪNAITĖ (sekretorė),
Gintautas ZABIELA**

**Redakcinės komisijos adresas:
Kražių g. 5, 2001 Vilnius**

Išleista Lietuvos istorijos instituto užsakymu

ISSN 0202-3342
ISBN 9986-34-038-1

VYTAUTAS M E R K Y S

AR STATYS GARAŽUS PO VILNIAUS KATEDRA? (VILNIAUS SENAMIESČIO APSAUGOS PROBLEMOS SOVIETINIAIS LAIKAIS)

Istorijos paminklų apsauga sovietiniais laikais turėjo dvi puses – deklaratyviają ir praktiškąją. Sovietiniai Lietuvos vadovai ir jiems pavaldus konformistinis administracinis personalas, klusnioji tarnautojų dalis, dėl deklaratyvosios pusės (įstatymų, nutarimų ir panašiai) daug galvos nesuko, juos suvokė kaip jau buvo įprasta, „klasiškai“ – įgyvendino taip, kaip patys norėjo, kaip jų „klasei“ buvo naudinga. Juolab jei šitai nesikirto su „internacionalizmo“, t. y. su rusifikacijos tikslais. Jei ne atkaklus visuomenės, inteligentijos dalies pasipriešinimas, tai dėl tokios sovietinės paminklų apsaugos, sakysim, Vilniaus Senamiestis galėjo nukentėti daugiau nekaip per 1944 m. karo veiksmus. Per Senamiestį bandyta išvesti dvi didžiules automagistrales: vieną nuo Žaliojo tilto Vilniaus, Vokiečių ir Aušros Vartų arba Rūdninkų gatvėmis Minsko kryptimi, kitą, po 25 metų – nuo Kauno plento, K. Kalinausko, Liejyklos ir L. Stuokos-Guzevičiaus gatvėmis, pro Katedrą, Antakalnio link. Senamiesčio Vokiečių (anuomet Muziejaus) gatvė buvo išplatinta lyg koks bulvaras, rytinėje jos pusėje pastatyti visais atžvilgiais svetimos architektūros namai, prie jų buvusios Didžiosios sinagogos mūrai nugriauti.

6-ojo dešimtmečio pabaigoje nuo tolesnio šios magistralės tiesimo pavyko apsiginti, tačiau jau šalia sugriautosios sinagogos 1969 m. imta projektuoti požeminius garažus. Sukilo protestuoti aplinkinių namų gyventojai. Prieš garažus pasisakė ir šios Senamiesčio dalies (34 kvartalo) generalinio plano autorius architektas Vytautas Žemkalnis. Jis žodžiu ir raštu Architektų sąjungos valdybos prezidiumui, Statybos ir architektūros reikalų komitetui aiškino, kad šio kvartalo generalinis planas jau patvirtintas 1972 m. balandžio 10 d. ir jame nenumatyta jokių garažų. V. Žemkalnį rėmė architektai V. Nasvytis, N. Rilyš, Vilniaus dailės muziejaus direktorius P. Gudynas. Atrodė, kad garažų statyba teisiškai nesuderinama, mat dar 1969 m. Ministrų taryba buvo patvirtinusi Lietuvos SSR istorinių senamiesčių nuostatus, 1975 m. Vilniaus vykdomasis komitetas, Kultūros ministerija ir Ministrų tarybos Valstybinis statybos reikalų komitetas aprobavo Vilniaus Senamiesčio regeneracijos projektą.

Tuo tarpu garažų organizatoriai, suvokdami visų minėtų teisinių aktų deklaratyvumą, varė savo darbą. Apsirūpino reikalingų įstaigų leidimais ir ekskavatoriais kasė didžiulę duobę, kuri turėjo būti 750 kv. m. Senovės pastatų liekanos buvo ardomos be jokių tyrinėjimų. Vėliau administracijos prispirti pareigūnai teisisis, kad tyrinėjo kažkokie paskirti „stebėtojai“, stovėję prie ekskavatoriaus.

Mūsų publikuojamas susirinkimo, įvykusio 1978 m. sausio 16 d., protokolas yra vienas tų kovos dėl Vilniaus istorinio paveldo apsaugojimo dokumentų. Mat dalis inteligentų – rašytojai, dailininkai, architektai, universiteto ir Mokslų akademijos mokslininkai – buvo palyginti mažiau priklausomi ir drąsiau konfrontavo su sovietiniu biurokratišku aparatu. 1977 m. pabaigoje jie pasirašė motyvuotą protestą dėl Senamiesčio niokojimo, dėl požeminių garažų statybos ir apie 10 šio rašto egzempliorių išsiuntinėjo aukščiausios „partijos ir vyriausybės“ įstaigoms. Viena iš veikiausių rašto organizatorių (ji surinko ir parašus) buvo Istorijos instituto mokslinė bendradarbė menotyrininkė dr. Irena Kostkevičiūtė. Protestuotojams nuraminti, atlikti su jais „aiškinamąjį darbą“ partijos vadovybė pavedė miesto komiteto vadovams. Šitaip atsirado mūsų minimasis susirinkimas ir jo protokolas. Protokolą, beje, uoliai surašė „Kultūros barų“ dailės skyriaus redaktorė Gražina Martinaitienė.

Protokolas vaizdžiai rodo protestuojančių kultūrininkų taktiką ir viešai deklaruojamus teisinius ir ideologinius atramos taškus. Ir vienu, ir kitu atveju laikytasi oficialumo. Norint pasiekti, kad būtum išklausytas, reikėjo parodyti savo reikšmingą vietą sovietinėje visuomenėje, todėl afišuotasi garbės vardais, mokslo laipsniais. Laikomasi sovietinio teisėtumo, parodomi „geri“ sovietiniai įstatymai, kurių nevykdo kritikuojamieji pareigūnai.

Kaip susidūrė protesto raštą pasirašiusių kultūrininkų ir sovietinių pragmatikų mentalitetai, matyti visame protokole, bet ryškiausiai toje vietoje, kur klausiama ir atsakoma apie garažų po Katedra statybos galimybes. Klausimas sarkastiškas, bet turintis realų pagrindą, jei turėsime galvoje, kad Stalino laikais manyta katedroje įrengti automobilių variklių remonto dirbtuves. Klausimas savaip siejasi su garažų statyba šalia šventos žydų vietos – Didžiosios sinagogos.

Kaip matyti protokole, partijos ir administracijos atstovams susirinkime nepavyko paimti viršaus ir protestuotojams išaiškinti, kad šie nepagrįstai protestuoja. Įtampa nesumažėjo, posėdis tikslo nepasiekė. Teko partijos vadovams nusileisti. Kelias valandas posėdžiavę, dalyviai gavo žinią, kad garažų statyba nutraukiama, duobė užlyginama.

Protokolas publikuojamas iš elektrografinės kopijos, kurią anuomet gavo susirinkimo dalyviai. Vienas jos egzempliorius saugomas Lietuvos istorijos instituto bibliotekos rankraštyne (f. 21).

Susirinkimo, įvykusio LKP Vilniaus miesto komitete 1978 m. sausio 16 d.,
P R O T O K O L A S

Susirinkime dalyvauja:

LKP Vilniaus MK sekretorė [V.] Klikūnienė; LKP Vilniaus MK skyriaus vedėjas Masalskis; LTSR Statybos ir architektūros reikalų komiteto pirmininko pavaduotojas, LTSR Architektų sąjungos pirmininkas A. Rasteika; LTSR Statybos ir architektūros reikalų komiteto skyriaus vedėjas Girčys; Vilniaus paminklų inspekcijos viršininkas [J.] Stasiulaitis; LTSR Kultūros ministerijos kultūros paminklų apsaugos valdybos viršininkas J. Glemža; DŽDT Vilniaus miesto Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Kačonas; VVU Filosofijos istorijos ir ateizmo katedros profesorius, filosofijos daktaras B. Genzelis; LTSR nusipelnusi meno veikėja, respublikinės premijos laureatė A. Makūnaitė; poetas, respublikinės komjaunimo premijos laureatas M. Martinaitis; LTSR Dailininkų sąjungos pirminės partinės organizacijos sekretorius R. Miknevičius; architektas, LTSR nusipelnęs meno veikėjas V. Nasvytis; LTSR MA Istorijos instituto kapitalizmo [istorijos] sektoriaus vadovas istorijos daktaras V. Merkys; tapytojas, LTSR Dailininkų sąjungos tapybos sekcijos pirmininkas, LTSR Valst. dailės instituto vyr. dėstytojas A. Stasiulevičius; dailininkas, LTSR nusipelnęs meno veikėjas A. Steponavičius; VVU mokslinės bibliotekos direktorius filologijos kandidatas, LTSR nusipelnęs kultūros darbuotojas J. Tornau, tapytoja, LTSR nusipelnusi meno veikėja, respublikinės premijos laureatė S. Veiverytė ir kt.

Masalskis:

Šis pasitarimas, draugai, ne visai įprastas. Esate pakviesti tam, kad būtų duotas atsakymas į pareiškimus, duotus pastaruoju metu įvairioms instancijoms. Kviesta žymiai daugiau žmonių, bet daugelis dėl nežinomų priežasčių neatvyko. (Replika: Priežastis žinoma – pranešimas su klaidingu pasitarimo vietos adresu.) Kas neatvyko, bus galima dar kartą surinkti ir paaiškinti. (Pristato LKP Vilniaus MK, Vykdomojo bei kitų įstaigų atstovus.)

Girčys:

Pareiškimų būta daug ir įvairioms instancijoms. Juos tiriant ir ruošiant išvadas, kurios čia bus pateiktos, irgi dalyvavo daug asmenų. Aiškintasi su įvairių instancijų vadovais. Pareiškimai buvo kolektyviniai, įvairių organizacijų, bet ir atskirų asmenų. Jie plačiai paplito, net ir po kitas respublikos vietas. Kruopščiai išnagrinėjus, reikia pasakyti, kad jie visi liečia vienus ir tuos pačius klausimus: garažo Stiklių gatvėje statybą, Gorkio gatvėje vykdomus kasinėjimus, minimas taip pat L. Stuokos-Guzevičiaus kapo tariamas išniekinimas. Skrupulingai išnagrinėjus, susidaro išvada, kad tie pareiškimai nėra plačiųjų visuomenės sluoksnių nuomonė. Kartojasi argumentai ir

---

* Čia ir toliau pralaidžiami prie pavardžių pasikartojantys garbės vardai ir pareigos.

klaidos, reiškia, šaltinis vienas ir tas pats. Užintriguoja ir aliarmuoja pats klausimo pastatymas. Štai kad ir tarybinės konstitucijos citatos. Pareiškime neteisingai nurodomas vieno jo straipsnio numeris. (Replikos: Ar šiame pasitarime bus kalbama iš esmės, ar ne?) Taip, bus kalbama iš esmės.

Skrupulingai, kaip minėjau, klausimas išnagrinėtas. Susidaro nuomonė, kad žygiai bandyti daryti skubotai, daromas spaudimas įvairioms instancijoms, kad nutarimas būtų priimtas be klausimo nuodugnaus nagrinėjimo. Dabar, ačiū dievui, šis klausimas išnagrinėtas. Perskaičius svarią pareiškimų argumentaciją, tampa suprantama jūsų reakcija, atsakomybės už mums visiems rūpimus klausimus išsivystymas. Aš pats, jei nežinočiau visos argumentacijos, irgi pasirašyčiau po šiais pareiškimais. Negalima, tačiau, priimti teisingo sprendimo, neišklausius antrosios pusės.

Apie požeminį garažą 33 kvartale. Istorija prasidėjo 1966 m., kai buvo priimtas sprendimas statyti ir užsakytas garažo projektas. Jį priimant, buvo griežtai ir labai atidžiai laikytasi visų įstatymų, Senamiesčio apsaugos nuostatų, dokumentų, suderinta su paminklų apsaugos inspekcija. 1972 ir 1974 metais taip pat buvo gauta eilė skundų, aspektas tada buvo bendraurbanistinis. Išnagrinėjus juos, buvo padaryta išvada: nėra pagrindo uždrausti požeminio garažo statybą toje vietoje. Buvo peržiūrėtas ir projektas, rasta, kad jis parengtas neatidžiai. Pagal pateiktas pastabas projektas buvo perdirbtas. Garažas suprojektuotas grynai požeminis, virš jo numatomas skveras (pareiškimuose, beje, padaryta klaida dėl kvartalo autoriaus). Buvo sumažintas garažo dalyvių skaičius. Dabartinis projektas sudarytas ir suderintas 1976 m., laikantis paminklų apsaugos taisyklių. Suderintas su sanitarinės priežiūros organais, kultūros paminklų apsaugos inspekcija, architektais. Visi ankstesni reikalavimai šiam projektui buvo įvykdyti. Projektuotas, remiantis išankstiniais preliminariniais tyrimais. (Replika: Kas juos vykdė?). Viskas bus pasakyta. Garažo statybos vietoje vertingų liekanų nerasta. Papildomi išankstiniai tyrimai padaryti 1977 m. Tyrimuose dalyvavę 7 kvalifikuoti žmonės. Jų duomenimis, nieko naujo vertingo nerasta, nei pamatų, nei rūsių, kurie būtų tokios vertės, kaip, pvz., išgriautieji Muziejaus gatvėje. Išvadoj – buvo duotas leidimas kasti.

Pareiškimuose buvo minėtas drastiškas kasimo atlikimas. Taip galėjo tik pasirodyti, nes kasama buvo ekskavatoriumi, bet šis kasimas turėjo tikslą atlikti tyrimus, pirmiausia nuėmus betoninę plokštę, kuri dengė vietą ir neleido priėti prie kultūrinio sluoksnio. (Replikos: Su draugu, kuris teikia tokio lygio argumentus, nėra ko kalbėti! Draugai, jūs savo nuomonę pasakysit paskui, dabar leiskit kalbėti draugui Girčiui!) Taigi draugams galėjo susidaryti įspūdis, kad tai drastinis priėjimas.

Tęsiant archeologinį aspektą, kuris pirmiausia pareiškimuose ir akcentuojamas, mums susidarė įspūdis, kad nei konstitucijai, nei senamiesčio apsaugos, nei kitiems nuostatams nenusižengta. Nenoriu pasakyti, kad nėra čia problemų, bet kultūros paminklų apsaugos aspektas šiuo atžvilgiu nepasitvirtino.

Kiti pareiškimuose kelti klausimai buvo dėl garažų senamiesty nereikalingumo ir žalos. Bendraurbanistiniu aspektu visus statybos klausimus reguliuoja normatyvai,

kurie saugo gyventojų interesus. Pagal normas, tai jos viršijamos keleriopai – nuo vaikų darželio, gatvės yra daugiau nei 15 metrų nuotolis.

Lieka klausimas, ar senamiesčiui reikia garažo? Man atrodo, kad visuose pareiškimuose klaidinga argumentacija – garažas teršia, didina apkrovimą. Paskaičiavus iš transportinės pusės, gaunasi visai atvirkščiai – tas, kuris garažą turi palangėj, mašiną pasiima, išvažiuoja ir parvažiuoja. Kitu atveju apkrovimas dvigubai didesnis. Senamiesty dar nėra tūkstančio privačių mašinų. Pagal galiojančius normatyvus žinome, kad jų skaičius su laiku didės 5–6 kartus. Jos stovės senamiesty, ir pamatysim, kad paviršiuj liks maža tuščios vietos. Jokiom priemonėm negalim uždrausti nė pirktis mašinas, nė jom važiuoti. Nuo mašinos niekur nepabėgsim. Reikia spręsti, kur tą mašiną dėt. Reikia sukišt po žeme visą transportą. Vienas garažas, žinoma, neišspręs transporto problemos, bet reikia bandyti spręst visom priemonėm.

Yra ir kitų dalykų. Keliamas klausimas dėl trasos Basanavičiaus gatvė – Gedimino aikštė, kuri turėtų praeiti senamiesčio riba. Ji buvo iš seno projektuojama 1947, 1967 metais ir dabar baigiamame sudaryti plane, ir senamiesčio regeneracijos projekte numatoma natūraliai praveisti ją tarp istorinio branduolio ir istorinio Senamiesčio priemiesčio, kad nutrauktų transporto praeimą. Labai atidžiai aptarti visi susiję su šia statyba klausimai su visomis instancijomis. Mes skaitom – be reikalo tai vadinama tranzitine gatve. Tai gatvė Senamiesčiui aptarnauti. Jums paliekama spręsti, ar tai žala Senamiesčiui, ar viena iš priemonių Senamiesčiui išgelbėti. Yra, žinoma, ir kitų priemonių transporto nutraukimui. Visuomenė galbūt pagrįstai kečia klausimą, kodėl apie transporto judėjimo pagerinimą Senamiesty tik kalbama, o praktiškai nieko nesprenžžiama.

Komisija priėjo nuomonės ir dėl garažo, ir dėl šios gatvės. Jų statybos turi būti perspektyvoj. Stuokos-Gucevičiaus kapo klausimu nesu specialistas, šio klausimo negalima kelti lygiagrečiai su šiais. Apie tai kiti pasakys.

V. Merkys:

Du klausimai pranešėjui: pirmas – kada buvo atlikti archeologiniai kasinėjimai, jei čia buvo sakoma, kad tik dabar reikėjo nuimti betono plokštę, kad būtų galima prieiti prie kultūrinių sluoksnių?

Ir antras. Ar tiems, kurie leido kasti, buvo išduotas „Atviras lapas“?

Girčys:

To nėra ko klausyti atskirai. Į tai savo pasisakyme atsakys drg. Glemža.

(Salėje replikos: Glemža kaip tik yra ne vieną kartą susikompromitavęs, duodamas neteisėtus ar neapgalvotus leidimus. Draugo Glemžos paaiškinimai mums seniai aiškūs.)

Stasiulaitis:

Visus žemės kasimo darbus Senamiesty iki 1974 metų finansavo inspekcija. 1974.XII.3 buvo gautas leidimas visus archeologinius darbus įtraukti į statybos darbų

sąmata. Susidarė konkreti padėtis: atlikti tyrimams nėra archeologų. Dėl to nutarta vykdyti tik archeologinius stebėjimus, pastebėjus įdomesnes vietas, stabdyti ir toliau kasinėti rankiniu būdu. Pastaruoju metu buvo paruoštos instrukcijos stebėjimui. Yra padaryti pasiūlymai šiuo klausimu, sudaryta zona, kurioje nurodyta, kokie kasinėjimai yra galimi vykdyti. Bet nei Mokslų akademijos, nei muziejaus archeologai neina į Senamiestį, sakydami, kad neturi reikiamų kvalifikacijų miesto kasinėjimo darbams. Trūksta archeologų. Todėl ir nutarti žvalgybiniai tyrimai pagal „Atvirus lapus“.

Ir po 1974 metų daugelis užsakovų domisi archeologiniais tyrimais, bet kai reikia mokėti už juos pinigų, ima nebesilaikyti taisyklių ir nepaiso, kur čia paminklas, kur ne.

Kasant liniją Lydos gatvė – Muziejus, kai buvo pastebėtos vertingos liekanos, kasimais technikos pagalba sustabdyti, atlikus tyrimus, buvo keičiama trasa, kad būtų išsaugoti rūšiai. Trasa buvo būtinai reikalinga. Kasant nuo „Vaizdo“ spaustuvės, atsiremta į buv. Subačiaus vartų pamatus. Kai kasimas buvo sustabdytas, pasipylė užsakovų skundai. LTSR Aukščiausiosios Tarybos sesijos metu, kai buvo svarstomas Kultūros paminklų apsaugos įstatymas, Dailės instituto kieme imta kasti trasą. Tas pats Dailės institutas kasa ir už Vilnelės, kur yra pastatų liekanos.

Garažo statybos klausimas buvo derintas, archeologiniai tyrimai buvo atliekami. Juos vykdė archeologė Bešėnienė, architektė Jarmalavičienė ir eilė technikų. Archeologiniai tyrimai vyko nuo rugsėjo iki gruodžio mėnesių. Buvo naudota ir technika, nes kai kur reikėjo laužti net iki 40 cm storio betono sluoksnį. Tada nusi-skundimų dėl archeologinių išvadų nebuvo. Toje vietoje, kur numatomas garažas, užstatymo būta, bet jis karo metu sužalotas, buvo likę tik pamatų griuvenos. Kasimo metu pasirodė, kad vietomis atsidendę kai kokios liekanos, bet nevertingos.

V. Merkys:

Ar buvo atlikti archeologiniai stebėjimai, ar archeologiniai tyrimai?

Stasiulaitis:

Buvo prakasti šurfai, pagal juos duotas leidimas kasti. Laike kasimo darbų ekskavatoriumi buvo vykdomi stebėjimai.

M. Martinaitis:

Kokio dydžio yra iškastoji duobė ir iki kokio dydžio ji bus dar kasama?

Antras klausimas. Ar sudarytas garažo savininkų sąrašas, ar žinoma, kas jie ir kur gyvena?

Kačonas:

Jokios principinės reikšmės šie klausimai neturi.

(Replikos: Turi!)

Drg. Stasiulaitis demonstruoja dalyvaujantiems kasinėjimo teritorijos planą, kuriame pažymėta iškastoji duobė ir numatomas jos galutinis plotas. Pateikiamas ir kooperatinio garažo dalyvių sąrašas.

Stasiulaitis:

Galima atsakyti į draugo klausimus. Iš trisdešimties kooperatyvo dalyvių 26 yra kvartalo gyventojai.

Dėl duobės. Jos dydis bus dukart toks, kaip dabar iškasta. 150 m³ turi būti kasa-ma rankiniu būdu.

Iš salės:

Ar visa, kas čia buvo kalbėta, yra galutiniai atsakymai į pareiškimuose keltus klausimus? Ar yra manoma, kad pateiktieji paaiškinimai yra tikrai motyvuoti? Gal čia galima ir mums pareikšti savo nuomonę? Kaip matosi, šio susirinkimo laikas paskaičiuotas taip, kad iki pietų pertraukos viskas būtų pabaigta, o dabar jau pietūs.

Girčys:

Toks paaiškinimas yra galutinis. Nėra pagrindo nutraukti garažo statybos.

Masalskis:

Jei draugai nori kalbėti, žinoma, jie gali.

V. Nasvytis:

Nebuvo suprastos intencijos, dėl kurių buvo rašomi pareiškimai. Buvo galima šiuos klausimus sureguliuoti ne taip žinybiškai, o kad tą padaryti galima, rodo ne vienas pavyzdys.

Mano giliu įsitikinimu, vienas garažas Senamiesčio automobilizmo problemos neišspręs. Reikia prisilaikyti generalinio Vilniaus regeneracijos plano ir naudotis šalia Senamiesčio numatomais garažais.

Tuo tarpu šio garažo statyba yra pralaimima keletas dalykų. Pralaimima, visų pirma, visuomenės opinija ir iškart suteikiama plati galimybė kitiems analogiškiems reiškiniams. Antra. Neįmanomas tampa numatytas vaikų darželio plėtimas, nes tada jau nebebus išlaikomi atstumų normatyvai. Už 500 metrų nuo šio kvartalo numatoma daugiaaukščio garažo statyba, tai ar yra prasmė įsileisti tokią ląstelę į Senamiestį, kas ne spręs problemos, o ją tik paaštrins. Ateity būtų galima siekti, kaip tai daroma užsieny, išvis reglamentuoti Senamiesčio transportą, nustatyti įvažiavimo į Senamiestį laiką. Tačiau jeigu bus garažai jame, kaipgi tada neleisti įvažiuoti.

Dešimties minučių kelias iki garažo, esančio už Senamiesčio ribų, – jokia problema. Kaip galima nežinybiškai, neformaliai spręsti ir svarstyti opius klausimus, kurių Senamiesčio atžvilgiu nuolat kyla, rodo gražus pavyzdys – Centrinio telegrafo statyba.

J. Tornau:

Keista mūsų pareiškimų svarstymo tvarka. Mes kreipėmės į respublikos vadovybę kaip į aukščiausiąją instanciją, o klausimas perduotas spręsti čionai, tai yra būtent tiems, dėl kurių veiksmų buvo skundžiamasi. Ar bereikia stebėtis atsakymu, kurį dabar išgirdome ir kuris iš esmės suvedamas taip: rašykite kur norite, o mes darėme, ką norėjome, ir ateityje darysime tą patį; į kultūros reikalus mums nusišpjauti.

Vilnius turi senas kultūros paminklų griovimo tradicijas: griovė jo vertingiausius paminklus įvairūs veikėjai praėjusiais amžiais, tebegriaunamas jis ir po karo. Prisiminkime architektūrinį požiūriu vertingos XVI a. sinagogos sienų nugriovimą. Ar žinote, kodėl pačiame Senamiestyje tokia plati trumpa Muziejaus gt.? Tai liekanos „genialaus“ projekto, pagal kurį turėjo būti pravesta per patį centrą plačiausia magistralė, nugriaunant Aušros Vartus, buv. rotušę, šv. Kotrynos bažnyčią ir t. t. Laimė, projektas nebuvo įvykdytas. Bet tokie projektai ir toliau kuriami, čia pasmerkiant Jokūbo bažnyčią, čia išstisus kvartalus, čia atskirus vertingus pastatus. Ko verta vien garsioji estakada, nuo kurios neatsisakyta iki šiol. Garažo statyba tik viena griovimo tendencijų grandis. Po to seks magistralė Liejyklos gatve ir kt. Žalojamas ne vien Senamiestis, o ir kiti Vilniaus rajonai. Retas miestas turi tokias gražias apylinkes ir dar retesnis miestas, kurio grožis būtų taip žalojamas. Todėl būtina nustatyti tikslias saugotinių rajonų (ne vien Senamiesčio) ribas. Raudona linija turi žymėti šį draustinį.

Tai mūsų kultūros išsaugojimo klausimas, dėl kurio mes negalime būti abejingi ir kuris turi rūpėti visiems.

V. Merkys:

Esu istorikas, Vilniaus istorijos autorius, tad man nėra nežinomas šis miestas, jo archeologiniai tyrinėjimai, ir ne tokio lygio paaiškinimai, kaip čia buvo daroma, man būtų reikalingi.

Yra pažeisti procedūriniai dalykai. Mes savo pareiškimuose skundžiamės žinybomis, o čia kaip tik jos mums duoda atsakymus ir bando diskvalifikuoti mūsų teiginius. Jų aptarimai buvo vykdomi mums nedalyvaujant, o nutarimai čia tik paktuojami mums.

Gerbiami draugai, aš noriu pasakyti, kodėl pasirašiau žinomąjį raštą. Pirma. Tai buvo bene vienintelė galimybė pareikšti savo poziciją šiuo konkrečiu Vilniaus Senamiesčio apsaugos klausimu. Senamiestis paskelbtas kultūros paminklu, savotišku draustiniu. Dalis ūkio darbuotojų ir, man rodos, net dalis atsakingų LTSR Kultūros ministerijos Paminklų apsaugos valdybos darbuotojų dar neįsisąmonino, kad tai diktuoja naujas ūkinės veiklos sąlygas Senamiestyje. Prie Kultūros ministerijos yra sudaryta Mokslinė-metodinė paminklų apsaugos taryba, jos istorijos sekcijos nariu esu ir aš. Deja, man neteko girdėti, kad ši taryba būtų svarsčiusi dabar iškilusį ūkinės veiklos Senamiestyje klausimą. Beje, ši taryba, kaip teko girdėti, apskritai turi menkas funkcijas paminklų apsaugos srityje.

Antra. Garažai. Senamiesčiui jie svetimas ir nebūtinai dalykas. Turbūt mes visi daug kartų spaudoje matėme, per radiją ir televiziją girdėjome aiškinant, kodėl Lazdynų kūrėjai neprojektavo garažų naujuose kvartaluose, kodėl gana nedidelį garažų kiekį numatė statyti Lazdynų pakraščiuose. Atrodytų, kur jau kur, o Lazdynuose požeminiams garažams vietos daugiau, negu reikia. Vis dėlto jie šių garažų neprojektavo. Senamiestyje, suprantama, kur sanitarinės sąlygos ir taip jau nelengvos, garažų statyba nepateisinama. Be to, iš bet kurios Senamiesčio vietos galima iš

draustinio teritorijos išeiti ne daugiau kaip per 10 minučių. Lazdynų gyventojai prie savo garažų Bukčiuose eina apie 30 minučių. Beje, iš Senamiesčio numatoma iškel-dinti net įmonės, o dabar garažus siūloma statyti.

Trečia. Neseniai televizijoje buvo Kultūros ministerijos forumas. Kažin kas davė klausimą ir dėl garažų bei šiluminių trasų statybos Senamiestyje. Paminklų apsaugos valdybos darbuotojas atsakė daugmaž taip – Senamiestyje galima vykdyti minėtus ūkinius darbus, nes reikiama teritorija moksliskai ištirta. Aš dar kartą patikrinau. Šis darbuotojas turėjo žinoti, kad visi archeologiniai tyrinėjimai respublikoje gali būti atliekami tik su LTSR MA Istorijos instituto leidimu, Institutui išdavus „Atvirą lapą“. Niekas archeologiniams kasinėjimams nei garažų, nei šiluminės trasos zonoje „Atviro lapo“ neprašė ir jis, suprantama, nebuvo išduotas. Tai gali patvirtinti Institutas oficialiu raštu. Taigi žemės darbai čia atlikti neteisėtai. Tiesa, teko girdėti, kad kažkurios žinybos darbuotojai stebėję, kaip ekskavatorius kasa, ir kažką fiksavę. Bet tai ne archeologiniai tyrinėjimai. Dėl šių aplinkybių negalėjo tylėti ir Instituto archeologijos sektoriaus vedėjas A. Tautavičius, kuris dėl ligos čia neatvyko.

Išvada. Man rodos, kad didelė atsakomybė tenka ne tik ūkiniams darbuotojams, bet ir kompetentingiems paminklų apsaugos darbuotojams. Ką toliau daryti pažeidus paminklų apsaugos įstatymą, atsakymą duoda pats įstatymas.

B. Genzelis:

Nesu istorikas profesionalas, bet kultūros istorikas, dėl to čia svarstomais dalykais suinteresuotas ir, manau, kompetentingas juos svarstyti. Dar ir dar tenka pabrėžti, jog svarbiausias klausimas, apie kurį čia reikia kalbėti, tai ne garažo, o kultūros vertybių ir Senamiesčio, būtent kaip kultūros vertybės išsaugojimo klausimas. Pilnai atsakydamas už savo žodžius, į Girčį, Glemžą žiūriu kaip į nusikaltėlius kultūrai. Glemža neturi pilietinės atsakomybės jausmo ir jo požiūris į kultūros paminklų apsaugą mums aiškus. Jis nori dezinformuoti ne tik visuomenę, bet ir atitinkamas įstaigas, o vienas iš to įrodymų – drg. Merkio pateikti argumentai. Visiškai pritariu drg. Tornau pasakytiems žodžiams, kad jei pokario metais buvo padaryta nusizengimų kultūros palikimui, tai dabar kiti dalykai. Komunistai pirmoje eilėje, kaip ir visi kultūros žmonės, privalo labiausiai rūpintis kultūriniu palikimu.

Keista, kad čia mus šviečia kaip tik tie asmenys, kurių veiksmais labiausiai esame nepatenkinti.

A. Stasiulevičius:

„Senąjį miesto planą, jo erdvės, tūrio struktūrą ir meninę išraišką vienodai griau-na ir naujai prakirstos transporto magistralės, ir primetamos Senamiesčiui nebūdingos funkcijos“, – „Kultūros baruose“ 1973 m. rašė TSRS Meno istorijos instituto direktoriaus pavaduotojas, TSRS Architektų sąjungos Paminklų apsaugos komisijos pirmininkas O. Švidkovskis. – „Kokios funkcijos lieka senamiesčiui? – klausia toliau autorius. – Pirmiausia pažintinė ir meninė emocinė ir tai yra neatskiriama liaudies švietimo ir auklėjimo dalis. Jokios istorijos knygos neleis žmogui taip gyvai pajusti

praeitį, kaip išlikę paminklai. Konstancoje, Breste, Plocke paženklinamos net ir žuvusiųjų pastatų, įtvirtinimų, aikščių vietos. Senoviniais paminklais, istoriniais ansambliais mus pasiekusi istorija – tai mūsų protėvių krauju pašventinta patirtis, gyvenimo išmintis, kartų estafetė, kurios nevalia versti pramoga. Nevalia moraline prasme“.

Po šitų išmintingų žodžių pažvelkime, kas gi daroma pas mus? Deja, čia paminklai aukojami grupės privatininkų patogumui. Rausti garažus ant prosenių kaulų, ant gotikos ir renesanso statinių, sprausiti juos didelėmis valstybės lėšomis atstatytų ir restauruotų paminklų pašonėje – tai drastiškas nesiskaitymas su socialistinės visuomenės normomis. Tai veiksmas, kuriuo galime pelnyti barbarų tautos vardą.

Įdomu, gal tai vienas būdų, vykdančių Ministrų Tarybos 1969 m. rugpjūčio mėn. potvarkį mažinti istorinėje miesto dalyje oro užteršimą ir transporto koncentraciją? Leiskite taip pat paklausti, gal šis garažas su rūkstančiais automobilių dujų kaminėliais numatomas kaip paminklas tai vietai, kuri buvo paženklinta dramatiška geto istorija? Jeigu taip, tai toks originalus sprendimas gali mums suteikti iš tikro neblankstančią tarptautinę šlovę.

Draugai, nebe pirmas kartas, kai siauras technokratinis požiūris, ribotas gamybinis utilitarizmas kėsina į mūsų kultūros prestižą, nesutampa su mūsų visuomenės puoselėjamu istorizmu, mąstymu ne tik šios dienos, bet praeities ir ateities kategorijomis.

Tenka stebėtis ir su gilia širdgėla konstatuoti, kad siauro technokratinio požiūrio laikosi ir Statybos reikalų komitetas, šią akciją pradėjęs, aprobavęs ir dabar dar norįs apginti „munduro garbę“. Tačiau tai ne munduro, bet mūsų kultūros garbės dalykas, verčiąs galvoti, kad daugiau tokių paklaidų nepasikartotų, o į šias būtų rimtai reaguota. Garažų, žinoma, reikia, bet tegul stovi jie tinkamose vietose. Intervencijos būdu atverti paminklai Stiklių gatvėje turi pasitarnauti nuodugniam istoriniam tyrinėjimui, po to įgyvendinant kvartalo projekte šioje vietoje numatytą poilsio zoną.

S. Veiverytė:

Kokioj atsidūrėm kultūros pakopoj, jei nagrinėjamas grupės privatininkų reikalas, tuo tarpu kai liečiamas mūsų visos tautos turtas?

Neseniai teko buvoti Vengrijoje. Į Budapeštą vežiausi didelę medžiagą apie mūsų dailę, architektūrą, architektų restauratorių darbus. Visa tai padarė stulbinantį įspūdį, kaip didžiausia tautos kultūros išraiška. Vos grįžusi, gaunu pasirašyti raštą, protestuojantį prieš griovimus Stiklių gatvėje. Mūsų Senamiesčio širdy – privatininkų garažai? Sužinau apie numatomas trasas per Senamiestį. Argi mes barbarai? Kaip vertinti tada mūsų nuopelnus kultūrai? Manau, kad mūsų visų pareiga jokių būdų nepalikti šio reikalo, kreiptis į Maskvą, į aukštesnes instancijas, kad būtų užkirstas kelias kultūros paminklų žalotojams.

R. Miknevičius:

Aš kalbėsiu Dailininkų sąjungos pirminės partinės organizacijos vardu.

Mūsų oponentai čia tiesiog nesupranta, apie ką eina kalba. Viskas suvedama į metrus, skaičius. Kalba ne apie tai.

Turime dirbti su jaunimu, aiškinti jiems tarybinius įstatymus, mokyti stebėti gyvenimą, vertinti jo reiškinius. Jaunimui skaičiai turi simbolinę reikšmę, jie ieško jų įprasminimo. Kokį Senamiesčio vertinimą galime pateikti jaunimui, jei remtumės tik čia pateiktais argumentais, tik skaičiais ir metrais?

Jaunimo tarpe šis įvykis plačiai komentuojamas. Prašau partijos komitetą pasvarstyti, kas svarbiau: trisdešimties privatinių garažai ar dviejų šimtų jaunųjų dailininkų moralinio poveikio ir auklėjimo principai?

M. Martinaitis:

Pradėsiu nuo paradokso – kai du ginčijasi ir kada iš karto vienas jų paskelbiamas teisiu, o kitas ne – tada abu jie lieka neteisūs. Kažkas panašaus ir čia. Paprasčiausiai pamėginta diskvalifikuoti tuos, kurie pasirašė protestus. Lengviausia visiems likti neteisiais.

Yra įvairaus lygio kompetentingumas. Specialistai gali žinoti, koks atstumas turi būti nuo garažo iki gyvenamo namo, o nejausti kultūrinės ir socialinės istorinių kompleksų reikšmės. Liūdna, kai atsiranda siaurų specialistų, kuriems neegzistuoja tai, ko jie negali išmatuoti.

Minėto garažo statyba yra principinis klausimas. Būdinga, kad prieš šią statybą sukilo šį kartą menininkai, rašytojai, kultūros žmonės. Ši statyba simboliška: susidūrė siauras, specialus požiūris, susijungęs su privačiais interesais, ir kultūrinė bei socialinė visuomenės atsakomybė. Šis garažas yra labai dviprasmiškas faktas. Kaip rašytojas, kuris susiduria su įvairiais socialiniais reiškiniais, galiu net pasakyti, kad čia yra savotiškas, jeigu taip galima sakyti, privataus kapitalo įsiveržimas į mūsų viešą gyvenimą. Ir jis paralyžiuoja ne tik atskirų žmonių, bet gal net ir įstaių atsakomybę.

Ši statyba nedaro garbės mūsų miestui: yra ginami savininko interesai, jiems suteikiama galia. Menininkai geriausiai žino, kaip tas šiandien įsigalėjo ir kaip sunku su tuo kovoti. Ir tuo liūdniau, kad oficialiai čia mums pateikiamas dar vienas toks faktas. Kova su naujo savininko įsigalėjimu sunkėja. Gal dėl to šis, rodos, toks nesvarbus objektas „užkliuvo“ iš principo – ir šioj salėj nėra ko tą slėpti. Tai ne tik pažeidžia paminklų apsaugos principus, bet ir įžeidžia, atvirai kalbant, pilietinę sąžinę. Jau vien tai, kaip buvo pasitinkama LTSR Aukščiausiosios Tarybos VIII sesija, būsimas paminklų apsaugos įstatymas – nematytu spartuolišku darbu Stiklių gatvėje. Kažin kas ten tokie, tie spartuoliai?

Ką mes bekalbėtume, Senamiestis ateity reprezentuos ne ką kitą, o mūsų socialistinę kultūrą. Gal ateity nebus taip įdomu, kokias mašinas turėjome ir kaip mokėjome jas saugoti, bet kaip sugebėjome išsaugoti miestą, paversti jį dvasine vertybe.

Yra griunamas pats seniausias miestas – požeminis, kurį mažiausiai pajėgė sugriauti karai ir gaisrai. Turėdami daugiau negu bet kada materialinių vertybių jį saugoti, mes jį griuname, ir dargi tada, kai nėra didelių socialinių nelaimių. Po karų paprastai daug ką galima atstatyti, bet ten, kur praėina buldozeriai, nieko nelieka. Tai rodo, kad esama didelio neatitikimo tarp lėšų, skiriamų kultūrai, ir materialinių pajėgumų, kurie tampa kultūros poreikiams nepavaldžia jėga.

Suardomi kultūriniai sluoksniai. Šioje vietoje neliks ir karo metais vykusios sunkios pogrindžio kovos pėdsakų. Čia – buvusi geto teritorija, čia žuvo žmonės. Be to, čia ir vienintelė vieta, kur būtų galima pastatyti kokį atminimo ženklą. O ką bus galima statyti virš garažo?

Šio kvartalo požemiai labai mažai žinomi. O čia, restauruojant Stiklių gatvę, požemiuose buvo rasti 1918–1919 metų revoliuciniai atsišaukimai ir kita medžiaga. Vietoj garažo siūlyčiau sutvarkyti požemius, padaryti juos prieinamus turistams. Tai atliktų didesnę auklėjamąją vaidmenį, negu garažas, kuris, atrodo, auklėja atvirksčiai. Garažams yra pakankamai vietos šalia istorinio Senamiesčio.

Reikėtų uždrausti bet kokią privačią ir kooperatinę statybą, nes tai kompromituoja paminklų apsaugos įstatymą ir pačią visuomeninę paminklų apsaugos idėją.

Dėl numatomos magistralės: Senamiesčiui aptarnauti užtenka paties senamiesčio gatvių. Reikia ne naujos gatvės, o pašalinti tranzitinį transportą.

Masalskis:

Noriu pasakyti dėl procedūrinių klausimų: šį pasitarimą mums pavedė padaryti Partijos Centro komitetas.

Šių metų sausio 3 d. įvyko tarpžinybinis pasitarimas, kuris išsamiai apsvarstė šiuos draugų pareiškimuose keltus klausimus. Apie pasitarimo rezultatus informuos drg. Rasteika.

A. Rasteika:

Visuomenėje susikristalizavusi didelė pagarba kultūriniam palikimui. Stebina tik požiūris, kodėl manoma, kad kiti nekovoja už jo išsaugojimą. Architektų sąjungoj, Statybos reikalų komitete šie klausimai plačiai ir nuolatos yra svarstomi, diskutuojami. Keistas tas faktas, kad tų svarstymų metu specialistams nekyla tiek neiškumų, kiek jų iškilo draugams, rašiusiems pareiškimus. Neseniai ir Architektų sąjungoj, ir LTSR Kultūros ministerijoj buvo svarstomas Senamiesčio klausimas, bet neiškilo tokių aistrų, kaip dabar. Jei kyla tokie klausimai, tai visuomenės atstovams reikia padalyvauti svarstymuose. Šis prasiveržimas susijęs su ne pirmos svarbos klausimu, o Senamiesty yra daug rimtesnių klausimų. Neskaitau, kad čia didelė problema – garažas. Didesnė – regeneracijos projekto klausimas, transporto problemos suregulavimas.

Teigiamas reiškinys – aštrus klausimo kėlimas, reikėjo tik anksčiau kelti. (Replika: Ir kelsim!) Kodėl niekas nekėlė tokių klausimų anksčiau, kai buvo dar ir ne tokių pažeidimų? Šio garažo istorija dešimties metų senumo. Daug objektų mes statom. Man buvo susidaręs įspūdis, kad mes dirbam gerai, kompleksškai tvarkom Senamiestį, kol neatsirado kooperatiniai garažai. Gavom Žemkalnio ir kitų pareiškimus. Apsvarstėm, dalyvavo [K.] Šešelgis, [V.] Šeštokas, Glemža. Prezidiumo posėdy prieš tris metus šis klausimas buvo suderintas.

Gyvenimas kinta, Senamiestis taip pat ir tenka įvesti šiūdienines naujoves, įvedamas vandentiekis, elektra. Visiškai nereiškia, kad Senamiestį reikia uždengti gaubtu ir nieko neįsileisti. Esu tos nuomonės, kad požeminiai garažai Senamiestyje

galimi. Požeminės erdvės juk turi būti išnaudojamos. Tik turi būti ištirta. Buvo nustatyta, kad vaikų darželiui tas plotas nebus reikalingas.

Senamiesčio apsaugos klausimas keliamas galbūt ir teisingai, bet keliamas ne su tuo objektu.

Gatvės pravedimo klausimu visi nepadareit didelio atradimo. Tas labai daug kartų svarstyta, visi Senamiesčio planai ir projektai įtraukia šį klausimą. Negalima, neišaina, nepadarius šios atkarpos išspręsti Senamiesčio transporto problemas. Buvo daug pasiūlymų: ir nutiesti naują gatvę, apeinant Onos-Bernardinų kompleksą Vilnelės pakraščiu. Šis projektas apsvarsčius buvo atmetas.

Nereikia taip skaityt, kad vieni tik mes kovotojai, o visi kiti neišmanėliai. Jūs turit savo nuomonę ir savoj specifikoje mes su ja skaitomės, tai ir jūs turit skaitytis su mūsų nuomone. Kas būtų, jei mes, pavyzdžiui, imtume jus mokyti, kaip tapyt paveikslus? (Replikos: Čia visai kitas klausimas! Draugas Rasteika, matyt, negirdėjo, apie ką čia visą laiką buvo kalbama! Ne garažo, o kultūros palikimo, viso Senamiesčio klausimas keliamas!)

Be abejo, kiekvienas pilietis turi teisę reikšti savo nuomonę, nes klausimai aktuali ir svarstyti. Reikės pagalvoti dėl platesnių galimybių šių klausimų svarstymui.

Nesijaučiu, kad mes darome esmines klaidas. Su intervencija esame gan ir gan atsargūs. Kai kas ir nepavyksta, pavyzdžiui, Muziejaus gatvėje tie du namukai. Bet užmušančių dalykų nepadareim. (Replika: O Muziejaus gatvės požemių išgriovimas?)

J. Tornau:

Kaip draugas Rasteika galvoja, ar, pasirėmus čia išdėstytais paminklų apsaugos darbuotojų, statybininkų, atsakingų asmenų argumentais, būtų galima pastatyti garažą po Katedra?

A. Rasteika:

Po Katedra – ne, nes rūsių įleidimas ten gana didelis, visoj teritorijoj yra seni pamatai, rūsių liekanos. (Salėje juokas.)

A. Steponavičius:

Čia, kalbant apie 30-ties asmeniškų garažų statybą Senamiesčio centre, aiškiai išryškėjo dvi priešiškos nuomonės. Viena – siaurai praktiška, utilitari, vartotojiška, kita – pagrįsta moralinių vertybių kriterijais, laikanti Vilniaus Senamiestį unikaliu mūsų kultūros paminklu, reikalaujančiu ypatingos globos. Kaip jau nurodė prieš mane kalbėjusieji, per amžius susiklostę Senamiesčio kultūriniai klodai sudaro neįkainojamus lobius mūsų archeologams, istorikams, kultūros tyrinėtojams. Kiek gi yra to mūsų Senamiesčio? Delnelis, kurį galima pereiti per 10 minučių nuo Aušros Vartų iki Gedimino pilies! Kam gi atėjo tokia protinga mintis Senamiesčio centre statyti garažus? Tai nesąmonė ir nusikaltimas! Ir tai, kad dabar vyksta tokio pobūdžio pokalbis ir kad reikia ginti tiesas, kurios turėtų būti savaime suprantamos, liūdnei byloja apie tam tikrą mūsų kultūros lygį.

Aš, mokytas tarybinėse mokyklose, iš viso nesuprantu, kodėl būtent čia, partijos miesto komitete, taip atkakliai ir aršiai ginami siauri 30-ties žmonių asmeniški interesai, konfliktiškai priešpastatant juos platesniam, visuomeniškam vertybių suvokimui.

Netiesa, kad svarstomi laišškai išreiškia tik mažos grupelės požiūrį, kaip čia buvo stengiamasi pavaizduoti. Ir aš įsitikinęs, kad jeigu neleistinos statybos Senamiestyje nebūs nutrauktos, jūs gausite dar šimtus protesto laiškų iš įvairiausių gyventojų sluoksnių. Nes visuomenė nėra abejinga savo miesto likimui.

Kačonas:

Man kilo tokia mintis, – jei pirmą kartą būčiau atėjęs į šią salę, nežinočiau visos argumentacijos ir reikalo esmės, pagalvočiau, kad visi, kurie sėdi toje pusėje, yra Vilniaus mylėtojai, o mes tik niokojam, esam nusikaltėliai. Pagaliau tas replikavimas, juokas, neleidimas žmonėms pasisakyti. Ne taip reikia elgtis žmonėms, kuriuos visi gerbiam. Emocijos čia nereikalingos.

Pokalbis labai naudingas, gerai, kad mes išklausėm visa tai. Skaudu klausyti, kad mes nieko nedarom Senamiestiui. Mums dažnai, ypač drg. Klikūnienei, tenka po Senamiestį vedžiot užsieniečius, gėrėtis, kas padaryta. 40% remontui skirtų lėšų eina Senamiestiui. Pagrindinis aprūpinimas butais irgi. Antokolskio gatvė iki restauracijos gyveno 152 šeimos, dabar liko 100, kitas teko aprūpinti butais. Kasdien kelia problemų transporto klausimas Senamiesty.

Nenorėčiau pasakyti, kad draugai iš paminklų apsaugos nesirūpina ir nekelia tų klausimų. Ir Stasiulaitis, ir Glemža tuos klausimus kelia ir neturime pagrindo jais netikėti.

Dėl garažo. Kituose miestuose statyba seniai uždrausta, mes vieninteliai. Nė vieno nepastatėm be skundo. O Lazdynuose architektai numatė garažus, čia kalbėję draugai klysta, statom, ir vis vien žmones neaprūpinam.

Reikėtų patikslinti terminologiją: pas mus Tarybų Sąjungoj nėra privačios nuosavybės, yra asmeninė nuosavybė.

Čia buvo priekaištų, kodėl mes sušaukėm draugus. Centro komitetas laikė tikslingu mums persiųsti jūsų pareiškimus nagrinėjimui.

Garažas ne tokia problema, kurią reikėtų tokiems žmonėms svarstyti. Žinoma, galima statyti garažą, bet jūs manęs neįtikinot, kodėl jo reikėtų nestatyti.

Buvo atbėgusių žmonių, kooperatyvo dalyvių, prašė grąžinti pinigus. Mes juos nuraminom, sakėm, kad viskas bus išspręsta.

Mano nuomone, garažo statybą reikia tęsti toliau, nėra pakankamo pagrindo ją sustabdyti.

Iš salės:

Nepaisant to, mes liekame prie savo nuomonės ir prašome informuoti Partijos Centro komitetą apie tai.

[Parašai:] V. Nasvytis, J. Tornau, B. Genzelis, A. Stasiulevičius, S. Veiverytė, A. Makūnaitė, A. Steponavičius, R. Miknevičius, V. Merkys.

Vilnius, 1978.I.16